

Cultura

Un dels pseudònims literaris més enigmàtics

EUSEBIO VAL

Roma. Corresponsal

Itàlia, el país dels eterns misteris polítics i criminals, ha mantingut durant més de dos decennis un enigma cultural fascinant: qui s'amaga darrere el pseudònim d'Elena Ferrante, l'escriptora italiana més venuda avui al món? Es pot haver trobat la resposta definitiva, tot i que tant la interessada com la seva editorial es resisteixen a confirmar-ho. Segons una investigació del diari econòmic *Il Sole 24 Ore*, es tractaria d'Anita Raja, de 63 anys, traductora de l'alemany i casada amb l'escriptor napolità Domenico Starnone.

Els italians encara no han aclarit l'assassinat de Pasolini o alguns dels grans atemptats terroristes dels anys de plom, per no parlar dels vincles polítics de la Cosa Nostra o alguns foscos episodis vaticans. És creïble, doncs, una revelació periodística sobre la identitat d'una inofensiva escriptora, per més que sigui l'autora de la tetralogia de supervendes que va començar amb *L'amiga genial*?

Ahir els mitjans italians més importants van donar un perfil baix a l'exclusiva de diumenge de *Il Sole 24 Ore*. Per simple prudència –davant tants scoops fallits anteriors– o potser per malsana enveja professional. El cert és que la informació del rotatiu –que pertany a la patronal Confindustria i és un diari solvent– sembla exhaustiva, sòlida i segueix el consell que va donar Gola Profunda als periodistes de *The Washington Post* quan destapaven l'escàndol Watergate: “Follow the money” (seguiu els diners).

L'article firmat per Claudio Gatti –i publicat simultàniament pel diari alemany *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *The New York Review of Books* i el web francès de periodisme d'investigació *Mediapart*– basa les seves revelacions en els pagaments milionaris realitzats per l'editorial –Edizioni E/O– a Raja els últims anys i per l'import de les compres immobiliàries fetes per Raja i pel seu marit en un barri elegant de Roma i en una zona privilegiada de la Toscana. L'enorme volum transferit no es correspon amb la simple tasca de traductora que oficialment desenvolupava Raja a l'editorial, sinó més aviat amb els drets d'autor a causa del ritme creixent de vendes a tot el món de les novel·les firmades per la fantasmal Elena Ferrante.

Gatti no va aconseguir cap confirmació de part del matrimoni ni tampoc de l'editorial. Aquesta va reaccionar de manera bastant irada a la publicació, i va denunciar al diari *La Repubblica* la intolerable intromissió il·legítima de la privacitat d'una persona, amb el seguiment de transferències bancàries i dades del cadastre. El telèfon d'Edizioni E/O no va deixar de sonar ahir. “No podem dir res; la direcció està reunida”, va indicar a *La Vanguardia* una laicònica portaveu poc després del migdia. “És un dia de bogeria, oi?”, li demanem, temptant-la a

Els assistents ahir al club de lectura sobre Elena Ferrante a la llibreria NoLlegiu

El rastre dels diners de la llibreria Elena Ferrante

Una investigació del diari 'Il Sole 24 Ore' afirma que la misteriosa escriptora és la traductora Anita Raja

donar algun detall revelador. “No cal dir-ho”, va contestar. Hores més tard, per correu electrònic, l'editorial va enviar un comunicat de la parella propietària, Sandro Ferri i Sandra Ozzola. Lamentaven, amb poc dissimulada irritació, que es continuïn ves-

sant rius de tinta “amb elucubracions sobre la identitat d'Elena Ferrante en lloc d'aprofundir en la seva obra”. Els editors es van queixar que “certs periodistes considerin més importants les xafarderies que l'obra de l'escriptora”, i van carregar contra *Il Sole*

24 Ore per haver ignorat durant anys l'autora de la tetralogia d'èxit.

Si les conclusions que treu Gatti són certes, Anita Raja hauria aconseguit confondre el lector i l'opinió pública fins i tot amb el llibre que es va presentar com a

autobiogràfic, *Frantumaglia*. No seria la filla d'una modista napolitana sinó d'una dona jueva alemanya, de Worms, mestra de professió, que va sobreviure a l'Holocaust i que es casaria amb un magistrat de Nàpols.

Durant anys diversos mitjans

Cae el misterio #ElenaFerrante. Elena Ferrante cae en el misterio. El misterio cae sobre Elena Ferrante. E. Ferrante cae sobre Elena Ferrante
@sindromechejov
Miguel Ángel Muñoz Escritor

¡Resista, Ferrante!
@gonzalotorne
Gonzalo Torné Escritor

Nois, trobo que ja podríem començar a escriure els tuits indignats per quan NO li donin el Nobel al Roth! Així ens avancem.
@marina_espasa
Marina Espasa Escriptora

Què aporta la tecnologia al desenvolupament de l'home que vagi més enllà de l'evolució genètica i ambiental i posi en qüestió els límits ètics?
@nuriaiceta
Núria Iceta Editora

CÉSAR RANGEL

Els amics genials

EL MIRADOR

Xavi Ayén

Com s'ho deuen haver pres els fans? Hi haurà plors i tetralogies llançades als caps? O, en canvi, alegria i fascinació? Per esbrinar-ho, res millor que presentar-se, ahir a la nit, al club de lectura que, sobre la tetralogia d'Elena Ferrante, havia organitzat la llibreria No Llegiu, a la seva seu del Poble Nou. Allà, la traductora Mari- lena De Chiara –també napolitana– va moderar un grup de 24 lectores i un lector (saludem en Sergi.) I el primer tema va ser, esclar, el reportatge periodístic que havia llançat a la palestra el nom d'Anita Raja.

De Chiara és contundent: “Aquest tipus d'investigació és molt violenta i innecessària, i a més va en contra de la molt treballada poètica de l'absència que ha conreat l'autora. Les dues protagonistes de la tetralogia s'estan buscant a elles mateixes, la identitat és un dels temes, i revelar-ne la de l'autora trenca una cosa important”. Recorda justament que l'autora “deia que no havia escollit l'anonimat –concedia entrevistes i mantenia correspondència amb lectors, editors, cineastes i altres autors– sinó que la seva aposta era l'absència”. “El que s'ha trencat –opina De Chiara– és aquest tercer llibre que ella deia que es construïa en la interacció entre el llibre escrit i el llegit, el que neix de les múltiples intervencions sobre l'obra”.

Però, entre els lectors, regna la divisió d'opinions. Eugènia Bofill apunta que “era qüestió de temps, vivim en un món en què ja no es pot mantenir l'anonimat si ets un autor massiu. A nosaltres ens aporta més informació, i ens permet analitzar millor el seu paper”. Això sí, es mostra “impactada” de saber que Raja no va viure personalment la postguerra a Nàpols, tot i que considera que “la descriu tan bé que potser l'ha coneguda de fonts directes”.

La Montserrat es va assabentar ahir a la nit, a la llibreria, de la identitat de Ferrante: “Sabia que era una dona! Ho sabia! No m'afecta conèixer la seva identitat però, si ella no volia, era més correcte haver-ho respectat”. “A mi m'ha molestat –irromp la Montse–, és una intrusió en la intimitat”. En el que sí que hi havia coincidència absoluta era a rebutjar el masclisme del periodista italià, que insinua en el seu treball que el marit de Raja pot ser coautor de l'obra.

La conversa es va allargar fins a altes hores i van sorgir temes com la cultura napolitana, la simplicitat del llenguatge i les seves evocacions, la violència... I, com a mostra de la passió per Ferrante, una de les assistents va confessar haver devorat els llibres en italià, “un idioma” que només feia quatre mesos que estudiava.

En fi. Els historiadors de la literatura avui tenen les coses una mica més fàcils. Però alguns lectors creuen que s'ha perdut una mica de màgia. Però encara ens queda Thomas Pynchon...

van apuntar a Raja i també Starnone. Fins i tot lingüistes i matemàtics de la Universitat de la Sapienza, a Roma, van fer estudis de contingut lingüístic per revelar el misteri. Alguns van pensar que en realitat Ferrante era ell. Podria ser que Raja escrigués els llibres i que ell els enriquis amb les seves aportacions.

Gatti presenta dades molt concretes sobre l'increment d'ingressos de l'editorial i dels pagaments a Raja, així com del nombre d'habitacions dels pisos que ha comprat el matrimoni, la zona i el valor que tenen al mercat.

A més del rastre financer, Gatti va trobar altres coincidències que avalarien la seva tesi. La narradora de la tetralogia, Elena –o la Lenù– es deia igual que una tia molt estimada per Raja, mentre que el gran amor de la Lenù a les novel·les és en Nino, tal com li diuen en família a Starnone.

Ferrante –o Raja– ha concedit diverses entrevistes durant els

És ella? Fotografia d'Anita Raja en un acte literari. Ningú no confirma ni desmenteix que ella sigui la veritable Elena Ferrante

SUPERVIVENT DE L'HOLOCAUST

L'autora, dona d'un escriptor napolità, seria filla d'una jueva alemanya

RÀPID AUGMENT DE PATRIMONI

Els abundants ingressos i compres immobiliàries avalen la tesi del diari italià

últims anys, per sadollar una mica la curiositat dels milions de lectors que la segueixen, però per via interposada i sense revelar mai la seva veritable identitat, coneguda només pels seus editors. “No em penedeixo del meu anonimat –va declarar al *Corriere della Sera*–. Descobrir la personalitat de qui escriu a través de les històries que proposa, dels seus personatges, dels objectes i paisatges que descriu, del to de la seva escriptura, no és ni més ni menys que una bona manera de llegir”.

Cal veure si la revelació d' *Il Sole 24 Ore* acabarà perforant definitivament el mur de l'enigma Ferrante, si l'autora es rendirà, o si el misteri aconseguirà perdurar. A Itàlia aquestes realitats fosques solen ser molt resistents, en part perquè proliferen versions que no es consoliden mai i això causa una mena de boira que envolta la veritat i la cobreix, de vegades per sempre.●

Josep Maria Ruiz Simon

Un mite antic i aliè

L'any 1935, el periodista George Dangerfield va escriure una crònica sobre el procés accelerat de decadència del Partit Liberal del Regne Unit pels volts de la Primera Guerra Mundial. La va publicar sota un títol novel·lesc que ha fet fortuna: *The strange death of liberal England*. Ara fa uns sis anys, Colin Crouch, professor de governança a la Warwick Business School, la va adaptar per posar en circulació un assaig (*The strange non-death of neo-liberalism*) en què reflexionava sobre com el neoliberalisme havia aconseguit eludir, amb un èxit sorprenent, la responsabilitat tant enfront del fracàs en l'assoliment dels seus objectius declarats com enfront del desencadenament de la crisi financera de 2008-2009. L'any 1990, a *Reflexions sobre la revolució a Europa*, Ralf Dahrendorf també havia evocat l'obra de Dangerfield, en un altre canvi de rumb històric, per parlar d'un altre tema d'alguna manera relacionat amb aquest que, des d'aleshores, no ha deixat de generar bibliografia i ocasions per als obituaris: l'estranya mort del socialisme.

A pesar de l'aspecte més vistós del context històric, Dahrendorf no només es referia en aquest llibre al “socialisme real”, en versió comunista, caigut, de manera sobtada, com un castell de cartes. Parlava també de la socialdemocràcia. La seva tesi principal era que havia mort d'èxit perquè les seves polítiques, convertides en la realitat dominant en els països de l'OCDE, havien fet desaparèixer la base social que li donava suport. Aleshores van ser molts els qui van comprar aquesta explicació tan simple i convenient per a aquells que volien girar full. Però després han estat pocs els

Pel PSOE nascut a Suresnes l'any 1974, el discurs de la socialdemocràcia només va arribar a ser un mite antic i aliè

que han mirat d'explicar per quin motiu, si realment havia estat l'aparició d'una classe mitjana majoritària el que havia provocat la crisi de la socialdemocràcia, la percepció que l'ascensor social havia deixat de funcionar no ha contribuït ni al seu revifament ni a la victòria d'altres esquerres que poguessin reivindicar el seu patrimoni amb més credibilitat que els vells partits socialdemòcrates que s'havien anat passant a l'eufemísticament denominada *tercera via*.

Segurament la relectura del llibre de Dahrendorf no aporta gaires elements útils per a la interpretació del procés de decadència de la socialdemocràcia. Però, en qualsevol cas, ajuda a recordar que la història del PSOE i, per tant, també la seva crisi actual té molt poc a veure amb aquest procés. Dahrendorf insistia en el llibre, amb molt discerniment però sense cap afany de crítica, que, des de feia uns anys, els únics partits socialdemòcrates que estaven en bona situació eren partits que, com el PSOE, no eren “exactament socialdemòcrates” i estaven dirigits com a tals, com Felipe González, actuant amb a “thatcheristes d'esquerres”. Pel PSOE nascut a Suresnes l'any 1974, que va començar a governar quan els experts neoliberals ja havien decidit eliminar l'Estat keynesià de benestar de l'agenda de polítiques aplicables, el discurs de la socialdemocràcia només va arribar a ser un mite antic i aliè en què, com a molt, es podia mirar de treure algun suc electoral.